

**PROBLEMS OF OPERATIONAL AND RESEARCH
COUNTERFEIT OF USER-VIOLENT CRIMES
AND SOME WAYS OF SOLVING THEM**

**ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ
КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ
ТА ДЕЯКІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРШЕННЯ**

Vitaliy Teliychuk¹

Sergey Karpovsky²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-190-9-9>

Abstract. This article is devoted to the problems of operative-investigative counteraction to mercenary-violent crimes by operative subdivisions of the National Police of Ukraine, in particular, -violent crimes as a way to detect criminal activity of persons who may commit mercenary-violent crimes of the called. Analyzing the views of scholars, it is noted that the selfish motive of the crime lies in the immoral desire to satisfy either an individual need through illegal, criminal law seizure of another's property or not belonging to the guilty property rights or by illegal, at the expense of others exemption from property duties and reduction personal expenses that became necessary. The operative-search characteristic of mercenary-violent crimes is determined, its constituent elements are characterized. It is emphasized that the method of committing the crime is a «central» element of operational and investigative and forensic characteristics. The methods of committing mercenary violent crimes are identified, which are divided into four groups: the method of committing mercenary violent crimes against life and health (murder for mercenary motives and contract killing); the method of committing mercenary violent crimes against property

---

¹ Candidate of Law, Senior Researcher, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Operational and Investigative Activities, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0372-6515>

² Lecturer of the Department of Operational and Investigative Activities, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Ukraine
Lieutenant Colonel of Police

(robbery, robbery, extortion) is the illegal seizure of another's property by using or threatening to use violence; the method of committing mercenary violent crimes against public safety (banditry) (Article 257 of the Criminal Code) is that banditry is a separate type of joint criminal activity, specific manifestations of which in this case is the organization of an armed gang and participation in it or its attack; the manner in which other mercenary violent crimes are committed, in particular illegal possession of a vehicle, unlawful deprivation of liberty or kidnapping, consists in intentional acts aimed at taking possession of a vehicle and a person, respectively, by force and for selfish motives. It is determined that one of the essential elements of the above activity is the process of establishing the involvement of the same group in several unsolved mercenary violent crimes, which means a purposeful set of actions of the operational apparatus to find a system of signs that indicate the commission of crimes referral by one criminal group. The authors made logical conclusions and proposed proposals to improve the efficiency of operational units of the National Police of Ukraine to prevent, stop, detect, detect and investigate this socially dangerous act.

1. Вступ

Невід'ємною умовою розбудови й становлення демократичних стандартів сучасної Української держави є захист прав і свобод громадян від протиправних посягань. Успіх у цьому значною мірою залежить від ефективності роботи усіх правоохоронних структур і, зокрема, підрозділів кримінальної поліції. Саме їх функцією є протидія злочинам загально кримінальної спрямованості, у тому числі й попередження та розкриття злочинів, особливо тих, що вчиняються організованими злочинними групами та угрупованнями. При цьому відповідна оперативно-розшукова діяльність має здійснюватися виключно в правовій площині, тобто згідно з положеннями чинного законодавства України. Кримінально-правова охорона прав і свобод людини набуває особливого значення у протидії підрозділами кримінальної поліції корисливо-насильницьким злочинам, насамперед таким, як бандитизм, розбої, грабеджі. Визначальною рисою означених видів злочинів є їх підвищена суспільна небезпека, що виявляється у відкритому незаконному насильницькому вилученні майна, яке вчиняється в умовах очевидності [20]. Аналіз статистичних даних свідчить, що значний масив

правопорушень продовжують складати саме корисливо-насильницькі злочини.

За період 2015–2019 роки на території України було зареєстровано 232368 грабежів, 41298 розбоїв та 3648 вимагань [4]. Ужиті правоохоронними та іншими державними органами заходи не дали можливості нейтралізувати основні внутрішні та зовнішні загрози національній безпеці, що зумовлюють подальше ускладнення криміногенної ситуації в державі в умовах гібридної війни. Так, за останні десять років рівень злочинності зріс більше ніж у чотири рази, зокрема збільшилася питома вага найнебезпечніших її проявів. Зокрема, у 2019 році кількість громадян, які стали жертвами кримінальних посягань, збільшилася на 9,0 % та становила 400,7 тис. (у 2015 році – 366,3 тис.) [19].

Протидія корисливо-насильницьким злочинам є складовою протидії злочинності. Протидія злочинності – це діяльність держави, яка спрямована на напрацювання стратегії реакції суспільства на злочинність (загально-соціальний рівень) та профілактику злочинів, виявлення та запобігання (припинення) злочинним діям, реагування на вчинений злочин кримінально-правовими засобами (притягнення винних до кримінальної відповідальності) (спеціальний рівень). Однією із складових спеціальної протидії корисливо-насильницьким злочинам є оперативно-розшукова протидія.

В сучасних умовах реформування системи правоохоронних органів гостро постає питання підготовки фахівців нової формації, здатних забезпечувати права та свободи громадян, протидіяти кримінальним правопорушенням, усувати причини та умови, які їм сприяли. Питання актуалізується й тим, що з моменту набрання чинності Законом України «Про вищу освіту», вітчизняні освітяни зробили крок до формування нової парадигми освітнього процесу, яка в змозі забезпечувати належну якість освітньої діяльності, той рівень організації, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань [16, с. 5]. Сучасні кількісні та якісні зміни показників злочинності в Україні зумовлені значною кількістю факторів соціально-економічного, політичного, військового характеру: економічна нестабільність, правовий нігілізм, незадоволення населення результатами реформ у соціально-економічній сфері, слабкість правоохоронної системи тощо. Усі ці та інші

чинники в умовах проведення антитерористичної операції (читай, гібридної війни), яка супроводжується неконтрольованим обігом вогнепальної зброї та вибухівки на території держави, призводять до кардинальних змін у характері злочинних посягань загальнокримінального спрямування в бік підвищення агресивності [1].

Однією з причин неефективної оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам є недостатнє дослідження оперативно-розшукового та криміналістичного аспекту пошуково-пізнавальної діяльності, зокрема, зі встановлення осіб, що вчинили бандитизм, грабежі, розбої, вимагання та інші тяжкі злочини в умовах неочевидності. Невипадково оперативні працівники та слідчі одноставно відмічають, що наявні в їх розпорядженні методичні рекомендації мають суттєві недоліки, не містять у достатньому об'ємі інформацію, яка необхідна для їх практичної діяльності. Все зазначене вище, висуває вказану багатопланову проблему в коло актуальних напрямів як теоретичних, так і прикладних оперативно-розшукових, кримінологічних та криміналістичних досліджень.

Метою дослідження є аналіз наукової розробленості проблем оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам як складової протидії злочинності в Україні, визначення змісту та основних елементів оперативно-розшукової характеристики корисливо-насильницьких злочинів, правового регулювання оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам і його меж, окреслення аналізу стану оперативної обстановки як способу виявлення злочинної діяльності осіб, які можуть вчиняти корисливо-насильницькі злочини покликаних підвищити ефективність роботи оперативних підрозділів Національної поліції України щодо попередження, припинення, виявлення, розкриття та розслідування зазначеного суспільно – небезпечного діяння.

2. Наукова розробленість проблеми протидії корисливо-насильницьким злочинам

Одним із міжнародних критеріїв оцінювання рівня цивілізованості держави, утвердження в ній європейських цінностей і демократичних ідеалів є стан законності та правопорядку, захищеність громадян від злочинних посягань.

У теорії оперативно-розшукової діяльності загально визнано, що якісна протидія злочинності, можлива лише за умови використання та оптимізації правоохоронними органами всіх наявних оперативно-розшукових можливостей (сил, заходів і засобів), запровадження інноваційних методів роботи.

Сучасна злочинність в Україні – якісно новий феномен. Посилилися зухвалість і агресивність злочинців, їх зневага до життя і здоров'я оточуючих. Аналіз статистичних даних свідчить, що значний масив продовжують складати корисливо-насильницькі злочини – грабежі, розбої, вимагання та ін. Взагалі, злочинність без перебільшення є на сьогодні однією з найбільших загроз для системи внутрішньої безпеки, життя та здоров'я, майна громадян будь-якої держави. Рівень злочинності, її динаміка, географічна розповсюженість та інші показники говорять про те, що ця проблема повинна посісти одне з найперших місць щодо нагальності свого вирішення як у наукових колах, так і у практичній сфері. Розуміння цього вимагає теоретичного осмислення і наукового вирішення ряду актуальних проблем практичної реалізації шляхів вдосконалення протидії корисливо-насильницьким злочинам [7].

Сьогодні доводиться констатувати, що на тлі інтелектуалізації та професіоналізації злочинності дедалі більше поширюються кваліфіковані зазіхання, що забезпечують максимальний прибуток. Це стосується не тільки злочинів у сфері економіки, а й злочинів загальнокримінальної спрямованості.

Слід зазначити, що в літературі питання єдиного трактування поняття корисливо-насильницьких злочинів є занадто дискусійним. Чинний кримінальний закон відносить грабiж, розбiй і вимагання до розряду злочинів проти власності, об'єднуючи їх з таким протиправним посяганням, як крадіжка, шахрайство та ін. Безсумнівно, кримінально-правове, нормативне віднесення вказаних видів злочинів до категорії майнових, впливає зі спільності для них об'єкта посягання.

Однією з обов'язкових складових отримання нового наукового знання та вироблення виважених і дієвих науково-практичних рекомендацій для працівників правоохоронних органів є ґрунтовний аналіз наукового доробку дослідників, які стояли біля витоків наукового аналізу проблематики. Можна підтримати вчених, які відзначають, що базовим матеріалом для формування нових ідей дослідження мають

бути накопичені знання в певній сфері предметних інтересів. Отже, наукові дослідження повинні зіграти важливу роль у підвищенні ефективності розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів, до яких відносяться і корисливо-насильницькі злочини.

Варто погодитися з твердженням С. В. Албула, В. Б. Любчика, Д. Й. Никифорчука, які зауважують, що характерною загальною ознакою всіх цих злочинів є наявність корисливого мотиву і загальної мети – звернути чуже майно на свою користь або на користь іншої особи. На ці ж ознаки, зокрема, вказують А. Ф. Белінський, М. Й. Коржанський, Є. Л. Стрельцов. Як справедливо зазначає С. В. Албул, насильство або загроза його застосування при здійсненні грабежів, розбоїв, вимагань служить лише інструментом досягнення злочинної мети. Інструментальний характер насильницьких дій за наявності корисливих мотивів здійснення вказаних видів злочинів став наріжним каменем у полеміці про дефініції корисливо-насильницьких злочинів взагалі [7].

Науковці, розглядаючи проблеми мотивації корисливої злочинної діяльності, зазначають, що кримінальна корисливість, як правило, аморальна – це її споконвічна ознака. Корисливий мотив злочину укладається в аморальному прагненні задовольнити або індивідуальну потребу за допомогою протиправного, передбаченого кримінальним законом заволодіння чужим майном або не приналежними винному майновими правами або шляхом незаконного, за чужий рахунок звільнення від майнових обов'язків і скорочення звичайних або особистих видатків, що стали необхідними.

Деякі автори, зокрема С. В. Ванюшкин, Е. П. Вечернін, В. А. Владимиров, Я. Д. Гаухман, А. І. Долгова, М. В. Кравченко, В. А. Пашковський, В. І. Холостов, Ю. М. Худяков визначають грабежі, розбої і вимагання, як різновиди загальнокримінальних корисливих посягань, які здійснюються насильницьким способом, не виділяючи, однак, ці злочини у відособлену підгрупу. Ми погоджуємося з С. В. Албулом в тому, що, такий підхід, заснований лише на нормативних критеріях, найбільш припустимий саме для кримінально-правової класифікації.

На необхідність виділення вказаних видів злочинів в самостійну групу – корисливо-насильницьких звертали увагу багато науковців, зазначаючи, що однією з основних груп у класифікації злочинів є корисливі й корисливо-насильницькі посягання. У свою чергу, С. В. Албул,

аналізуючи світовий досвід боротьби зі злочинністю, також виділяє корисливо-насильницькі злочини, як єдиний об'єкт наукового дослідження. Крім того, деякі автори справедливо, на наш погляд, відмічають відмінності між кримінально-правовою, криміналістичною, кримінологічною та оперативно-розшуковою позиціями освітлення цієї проблеми. Цієї думки, зокрема дотримуються А. А. Коровін, С. М. Мірович, Е. П. Стась. Криміналістичний аналіз надається у працях Ю. П. Аленіна, В. В. Тіщенко та інших науковців [7].

Вчені стверджують, що сучасні кількісні та якісні зміни показників злочинності в Україні зумовлені значною кількістю факторів соціально-економічного, політичного, військового характеру: економічна нестабільність, правовий нігілізм, незадоволення населення результатами реформ у соціально-економічній сфері, слабкість правоохоронної системи тощо. Усі ці та інші чинники в умовах проведення антитерористичної операції, яка супроводжується неконтрольованим обігом вогнепальної зброї та вибухівки на території держави, призводять до кардинальних змін у характері злочинних посягань загально-кримінального спрямування в бік підвищення агресивності. Аналіз статистичних даних свідчить, що значний масив продовжують складати корисливо-насильницькі злочини: грабежі, розбої та вимагання. За період 2012–2016 рр. на території України було зареєстровано 232368 грабежів, 41298 розбоїв та 3648 вимагань. У період 2014–2019 років значно збільшилася кількість розбійних нападів через складну ситуацію на Сході України. Зокрема, у 2018 році було зареєстровано 1 869 розбійних нападів, а у 2019 році – 2 247. Ми погоджуємося з точкою зору науковців, які стверджують, що корисливо-насильницька злочинність є на сьогодні однією з найбільших загроз для системи внутрішньої безпеки, життя та здоров'я, майна громадян будь-якої держави.

Проблемні аспекти протидії корисливо-насильницьким злочинам привертали та продовжують привертати увагу значної кількості науковців – фахівців у галузі кримінального права, криміналістики, кримінального процесу, кримінології, оперативно-розшукової діяльності тощо. Аналіз їх наукових здобутків свідчить про значний внесок у формування напрямів протидії цим злочинам. Багатоплановість проблемних питань пояснює, на наш погляд, і різноплановість наукових розробок.

Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії корисливо-насильницькій злочинності досліджувалися в роботах С. В. Албула, А. В. Андрушка, А. М. Бабенка, В. С. Батиргарєєвої, А. Ф. Белінського, А. А. Владимириова, Б. М. Головкина, С. В. Дьоменка, І. В. Іваненка, М. Г. Колодяжного, М. Й. Коржанського, С. В. Нікітенка, Д. В. Петрова, О. М. Поповича, В. І. Холостова, Н. В. Яницької та багатьох інших науковців [1].

Зокрема, С. В. Албул у дисертації «Кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів відносно іноземних громадян» досліджує комплекс питань щодо етіологічних, феноменологічних особливостей та закономірностей корисливо-насильницьких злочинів відносно іноземців в Україні; вивчає природу, закономірності і особливості віктимізації і віктимності іноземців в Україні. Науковцем докладно висвітлюється комплекс питань теоретичного і практичного характеру, пов'язаних із розробленням організаційно-правових заходів боротьби зі злочинністю відносно іноземців, надано кримінологічну характеристику корисливо-насильницьких злочинів відносно іноземних громадян в Україні, розкрито їх чинники, рівні, структура та географія, викладено аналіз стану латентності, а також розкрито відомості щодо особи злочинця та жертви злочину. У дисертаційному дослідженні, а також у низці наукових праць («Насильство при вчиненні корисливо-насильницьких злочинів проти власності»; «Корисливо-насильницькі злочини відносно іноземців в Україні: кримінологічний аналіз» тощо) С. В. Албул, досліджуючи особливості вчинення корисливо-насильницьких злочинів відносно іноземців в Україні, розглядає й кореляційну залежність динаміки таких злочинів від рівнів міграційних процесів, виокремлює їх регіональну специфіку [1].

Загальним питанням запобігання злочинам у туристичній галузі присвячена ґрунтовна монографія А. В. Андрушка «Злочинність у сфері туристичного бізнесу: кримінологічна характеристика та запобігання» (2016 р.). Дослідження В. С. Батиргарєєвої були присвячені питанням кримінологічної характеристики та попередження розбоїв, поєднаних із проникненням у житло. У свою чергу, сфера наукових інтересів Б. М. Головкина охоплювала феномен, детермінацію та напрями запобігання корисливої насильницької злочинності в Україні. Питанням, що стосуються кримінологічного аналізу злочинно-

сті корисливо-насильницької спрямованості, її ознак, детермінації та соціальної зумовленості присвячені ґрунтовні праці таких науковців, як А. Ф. Белінський та М. Й. Коржанський («Корислива злочинна діяльність», 1998 р.), С. В. Нікітенко («Профілактика корисливих та корисливо-насильницьких злочинів, скоєних жінками на тлі наркомаїї», 2004 р.), О. М. Попович («Кримінологічна характеристика групових корисливо-насильницьких злочинів та їх попередження органами внутрішніх справ», 2000 р.) [1].

Суттєвий внесок у вирішення актуальних проблем протидії корисливо-насильницьким злочинам у різні часи внесли вчені-криміналісти та процесуалісти: Ю. П. Аленін, Б. Ю. Бистрицький, І. Л. Калімбет, П. К. Кривошеїн, Ю. А. Кричун, В. М. Мельничок, В. В. Тіщенко, А. В. Хірсін, Г. В. Щербакова та інші. Серед вітчизняних науковців-криміналістів слід визначити роботи таких вчених, як Ю. П. Аленін («Про класифікацію очагів корисливо-насильницьких злочинів», 1993 р.), П. К. Кривошеїн («Розслідування розбійних нападів», 1990 р.), В. В. Мельничок («Розслідування вимагання в сучасних умовах», 1998 р.), які присвячені питанням комплексного криміналістичного аналізу корисливо-насильницьких злочинів та методикам їх розслідування на той час.

Аналізуючи питання щодо напрямів наукових досліджень проблем протидії корисливо-насильницьким злочинам, необхідно звернути увагу й на доробки фахівців у галузі оперативно-розшукової діяльності.

Оперативно-розшукова наука як окрема галузь знань сформувалася тільки наприкінці 60-х – на початку 70-х рр. ХХ ст. Починаючи з цього часу, проводилися ґрунтовні теоретичні розробки, які були скеровані на визначення методологічних і правових питань оперативно-розшукової діяльності, формування її понятійного апарату, розвиток спеціальної термінології, визначення основних напрямів наукового пошуку в поєднанні зі з'ясуванням актуальних проблем удосконалення ОРД. Тому, завдячуючи фундаментальним дослідженням таких видатних вчених як М. П. Водько, А. Ф. Волинський, Д. В. Гребельський, М. Л. Грібов, В. П. Захаров, А. Г. Лекар, В. А. Лукашов, Є. Д. Лук'янчиков, Д. Й. Никифорчук, Ю. Ю. Орлов, М. Б. Саакян, В. Г. Самойлов, Г. К. Синілов, В. Є. Тарасенко, В. В. Шендрік та багатьох інших, оперативно-розшукова наука динамічно розвивається і в наш час [1].

Окремим оперативно-розшуковим аспектам вказаної проблематики присвячені роботи А. В. Баб'яка, В. А. Грабельникова, О. О. Дерев'ягіна, О. І. Козаченка, А. Г. Лісового, В. Б. Любчика, О. В. Нікітіна, В. В. Приловського, В. М. Рудіка, В. М. Сілюкова, В. Г. Телійчука та інших.

Отже, питання оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам тривалий час ставали предметом наукових розробок вчених. З урахуванням часу підготування цих робіт, криміногенної ситуації того часу, чинного законодавства та інших аспектів на сьогодні більшість із них становить виключно теоретичну цінність, як базовий потенціал та підґрунтя для порівняльного аналізу.

На теренах незалежної України значна кількість учених досліджувала проблемні питання оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам як на рівні дисертаційних робіт, так і на рівні наукових статей та навчальних посібників. Значний внесок у розробку наукових засад оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам зробив професор О. О. Подобний. Підготовлене ним у 2013 р. дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеню доктора юридичних наук було присвячено теоретичним, правовим та організаційно-тактичним основам оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі з корисливо-насильницькою організованою злочинністю.

На концептуальному рівні ним окреслено основні кримінологічні підходи щодо боротьби з корисливо-насильницькою організованою злочинністю; визначено межі кримінально-правової регламентації боротьби з корисливо-насильницькою організованою злочинністю; обґрунтовано місце оперативно-розшукової боротьби з корисливо-насильницькою організованою злочинністю в загальній теорії оперативно-розшукової діяльності; класифіковано операції з реалізації матеріалів оперативної розробки корисливо-насильницьких організованих злочинних угруповань; визначено сутність оперативно-розшукового забезпечення кримінального судочинства в провадженнях про корисливо-насильницьку організовану злочинну діяльність та ряд інших напрямів [1].

Свої наукові праці питанням протидії корисливо-насильницьким злочинам присвятив професор Д. Й. Никифорчук («Оперативно-розшукова характеристика бандитизму», 2000 р., «Боротьба оперативних підрозді-

лів МВС України з бандитськими формуваннями», 2000 р., «Організація і тактика оперативної розробки бандитських формувань», 2002 р., «Протидія грабежам оперативними підрозділами МВС України», 2011 р.

Питання оперативно-розшукової протидії злочинам проти власності, зокрема корисливо-насильницьким, вчиненим у районі проведення антитерористичної операції, аналізуються в колективній монографії С. В. Албула, О. Ю. Анциферова, В. В. Шендрика, Я. В. Стрелюка «Теоретично-прикладні засади протидії підрозділами карного розшуку злочинам проти власності в районі проведення антитерористичної операції»

Окремих проблемам протидії корисливо-насильницьких злочинів були присвячені дисертаційні дослідження таких вчених, як О. І. Козаченка «Попередження та розкриття грабежів, поєднаних із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище», В. В. Приловського «Організаційно-тактичні основи діяльності карного розшуку щодо попередження та розкриття корисливо-насильницьких злочинів», В. О. Сілюкова «Організація і тактика розкриття серійних розбійних нападів», В. Г. Телійчука «Особливості попередження та розкриття оперативними підрозділами МВС України розбійних нападів на квартири громадян» та ін. [5].

Разом із тим, аналіз досліджень у галузі ОРД останніх років свідчить про недостатню розробленість загальних теоретичних та організаційно-тактичних питань протидії корисливо-насильницьким злочинам у сучасних умовах. На сьогодні залишаються невизначеними і не розробленими:

питання нормативно-правового регулювання протидії корисливо-насильницьким злочинам; визначення особливостей оперативно-розшукової характеристики корисливо-насильницьких злочинів; особливості організації оперативного обслуговування територій оперативними підрозділами Національної поліції України щодо виявлення та документування осіб, які можуть вчиняти корисливо-насильницькі злочини; організація взаємодія оперативних підрозділів Національної поліції України та слідчих під час виявлення та досудового розслідування корисливо-насильницьких злочинів.

Сучасний стан протидії корисливо-насильницькій злочинності потребує здійснення комплексних системних досліджень, спрямованих на:

визначення загальних проблем оперативно-розшукової діяльності органів Національної поліції та визначення шляхів їх подолання з метою підвищення ефективності їх діяльності з протидії корисливо-насильницьким злочинам у сучасних умовах; вирішення організаційних питань функціонування оперативних підрозділів Національної поліції з протидії корисливо-насильницьким злочинам; удосконалення тактики протидії корисливо-насильницьким злочинам. За нашим переконанням, ґрунтовні праці у цих напрямках безумовно б сприяли забезпеченню дієвого контролю над злочинністю.

3. Оперативно-розшукова характеристика корисливо-насильницьких злочинів

Важливу роль у своєчасному виявленні, попередженні та розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів відіграє належне використання знань оперативно-розшукової характеристики цих злочинів.

Загальноприйнято в теорії оперативно-розшукової діяльності розглядати оперативно-розшукову характеристику злочинів з позицій функціонування суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, яка містить у собі найбільш важливі, пошукові ознаки, що у сукупності дають більш глибоке уявлення про суб'єкта злочину, дозволяють прийняти правильне рішення щодо застосування тих оперативно-розшукових засобів і методів, що забезпечують ефективне виявлення і розкриття досліджуваних видів злочинів. Такі пошукові ознаки є структурно-змістовними елементами оперативно-розшукової характеристики, що відіграють важливу роль у плануванні й організації розкриття всіх видів злочинів і, зокрема, корисливо-насильницьких.

Використання елементів оперативно-розшукової характеристики сприяє здійсненню оперативно-розшукових заходів у межах загальних форм оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України, а саме: *оперативної розробки за оперативно-розшуковими справами; організації негласної роботи; ведення профілактичних, криміналістичних та оперативних обліків; оперативної профілактики тощо* [24].

Особливість оперативно-розшукової характеристики *корисливо-насильницьких* злочинів зумовлена специфікою завдань ОРД, вирішення яких забезпечується використанням відповідних сил, форм, методів та засобів [17].

Оперативно-розшукова характеристика має свою сутність (природа походження та стисла характеристика найголовнішого), зміст (ознаки, складові елементи), систематизацію (класифікацію) та функціональне призначення (шляхи використання, застосування) [12, с. 133].

Отже, виходячи з цього, ми можемо стверджувати, що сутність поняття „оперативно-розшукова характеристика” дає змогу визначити характерні оперативно-розшукові ознаки злочинних посягань, зробити опис ситуацій (штатних та нештатних), що виникають при підготовці, замаху та вчиненні злочину, а також визначитись з організаційно-тактичними методами здійснення оперативно-розшукових заходів, які спрямовані на боротьбу зі злочинністю. Змістом будь-якого поняття є сукупність його ознак, які складають та висвітлюють сутність цього поняття. Виходячи з цього, зміст оперативно-розшукової характеристики можна визначити через її ознаки або складові елементи таким чином:

характерні ознаки вчинення злочину – за основу беруться ознаки, що характеризують обставини вчинення злочину, тобто опис злочинних дій та прикмети, які вказують на їх прояв у поведінці людини в реальній дійсності;

характеристика оперативно-розшукової ситуації, яка складається в конкретному місці та в певний відрізок часу. За основу береться адміністративно-територіальний поділ: конкретне місце вчинення злочину, мікрорайон, район, місто, область, держава, а також поділ на відрізки часу: безпосередньо, доба, декада, місяць, квартал, рік [12, с. 134].

Відповідно до цих теоретичних положень ми і розглядаємо предметну оперативно-розшукову характеристику *корисливо-насильницьких* злочинів.

Предметна (конкретна) оперативно-розшукова характеристика – це окреслення характерних ознак конкретного злочинного посягання певного роду та опис типових прикмет реально існуючої оперативно-розшукової ситуації, яка його супроводжує. Може бути використана для опису конкретного злочинного посягання та визначення типових прикмет, що характеризують підготовку, вчинення та приховування слідів злочину.

Крім цього, вона може описувати проведення конкретних оперативно-розшукових заходів з позиції методики їх виконання, (приміром, опис методики збирання первинних даних і перевірконого матеріалу

щодо особи та її особистих, ділових якостей, розвідувальних можливостей в процесі залучення громадянина до негласного співробітництва, методики пошуку відомостей про протиправну діяльність конкретної особи, відомостей, що характеризують її, та визначення достатності таких даних для заведення справ оперативної розробки тощо).

Разом із тим, ми цілком згодні з В. А. Ліпканом, Д. Й. Никифорчуком та М. М. Руденко, що до ознак (елементів) оперативно-розшукової характеристики слід відносити дані, які є предметом дослідження інших юридичних наук. Тому доцільно окремо виділяти в оперативно-розшуковій характеристиці такі відомості, що стосуються суспільної небезпеки корисливо-насильницьких злочинів, причин та умов, що сприяють вчиненню протиправних дій, відомостей про особистість злочинця, наявності сил та засобів протидії злочинним посяганням тощо [12, с. 135–136].

На наш погляд, заслуговує думка О. В. Федосової, яка до елементів оперативно-розшукової характеристики корисливо-насильницьких злочинів відносить наступні: 1) способи вчинення і приховування корисливо-насильницьких злочинів; 2) особистість злочинця; 3) слідова картина як «комплекс ознак» (слідів), що мають специфіку, властиву вчиненню корисливо-насильницьких злочинів; 4) час і місце вчинення злочинів; 5) предмет зазіхання.

Необхідно зазначити, що всі названі елементи перебувають у тісному зв'язку, при якому аналіз одного з них (способу злочину) дозволяє висувати обґрунтовані версії про осіб, що вчинили злочин. Це ж положення поширюється і на інші ознаки. Наприклад, сліди злочину відображають зв'язок з особистістю злочинця. Сліди приховання також орієнтують на коло осіб, що вчинили злочин [24].

Серед основних елементів оперативно-розшукової характеристики злочину домінуючу позицію займає *спосіб* його вчинення. Він охоплює систему взаємопов'язаних дій суб'єкта, що вчиняються з певною послідовністю, із застосуванням різних знарядь і засобів та спрямовані на досягнення мети злочину даної категорії.

Спосіб вчинення злочину є «центральною» елементом оперативно-розшукової та криміналістичної характеристик.

Погоджуючись з позицією М. М. Шикоряк, до способів безпосереднього вчинення корисливо-насильницьких злочинів слід віднести:

1. Спосіб вчинення корисливих насильницьких злочинів проти життя та здоров'я (вбивства з корисливих мотивів та вбивства на замовлення).

2. Спосіб вчинення корисливих насильницьких злочинів проти власності (грабежі, розбої, вимагання) полягає у протиправному заволодінні чужим майном шляхом застосування чи погрози застосування насильства.

3. Спосіб вчинення корисливих насильницьких злочинів проти громадської безпеки (бандитизм) (ст. 257 КК) полягає у тому, що бандитизм становить окремий різновид спільної злочинної діяльності, специфічними проявами якої в цьому разі є організація озброєної банди та участь у ній або у вчинюваному нею нападі.

4. Спосіб вчинення інших корисливих насильницьких злочинів, зокрема, незаконного заволодіння транспортним засобом, незаконного позбавлення волі або викрадення людини, полягають у умисних діях, спрямованих на заволодіння транспортним засобом та людиною відповідно, насильницьким способом та з корисливих мотивів [25].

Зазначеним способом вчинення вказаних злочинів притаманний й ряд спільних ознак, що певною мірою пояснює їх розгляд у межах окремої групи: 1) корисливий мотив, що знаходить свій вираз у спрямованості злочинного посягання; 2) насильницький спосіб реалізації у вигляді фізичного чи психічного насилля. Переважно при вчиненні корисливих насильницьких злочинів застосовувалося фізичне насильство. Так, відповідно до результатів вивчення кримінальних проваджень, у 93,3 % злочинці застосовували саме фізичне насильство у різних формах виразу. Психічне насильство виявлено у 6,7% випадків; 3) використання під час вчинення злочину відповідних засобів та знарядь [25].

Одним із важливих елементів у структурі оперативно-розшукової характеристики корисливо-насильницьких злочинів є типові властивості *особистості злочинця*, оскільки саме вони визначають вибір обстановки і способу злочинної дії, предмета посягання, мотиви його поведінки як в момент вчинення злочину так і після цього. Прийнято виділяти декілька груп властивостей особистості: соціально-демографічні (стать, вік, соціальне становище, освіта, сімейний стан, наявність судимості та ін.), морально-психологічні (потреби, прагнення, захоплення, інтереси, світогляд підлітка) та біологічні. За кількістю

учасників корисливо-насильницькі злочини можуть бути розділені на чинені одноосібно і групою осіб. При цьому можна виділити випадки, коли в корисливо-насильницькій злочинній діяльності: 1) всі епізоди чинились одноосібно; 2) у всіх виявлених епізодах брала участь група осіб; 3) частина епізодів чинилася групою осіб, а частина – окремими особами з цієї групи.

За ступенем організованості виділяються: 1) група осіб, що випадково об'єдналися для вчинення окремого корисливо-насильницького злочину; 2) група осіб, що об'єдналися для вчинення окремого злочину за попередньою змовою; 3) група осіб нестабільного складу, що періодично чинить корисливо-насильницькі злочини; 4) організована група з постійним складом, що регулярно чинить злочини зазначеної спрямованості. За злочинним досвідом, ступенем професіоналізму потрібно розрізняти корисливо-насильницькі злочини, які: 1) чиняться особою вперше; 2) чиняться особою повторно, неодноразово; 3) чиняться професійними злочинцями. Такий розподіл корисливо-насильницьких злочинів зв'язаний з відмінностями у способах їх підготовки, вчинення та приховування названими особами, особливостями слідоутворення. Організованість злочинної групи і кримінальний професіоналізм її учасників створюють більш складні і проблемні слідчі ситуації, що вимагають розробки спеціальних методів і прийомів розслідування. За віком учасників виділяють корисливо-насильницькі злочини, вчинені: 1) неповнолітніми; 2) повнолітніми (від 18 років і більше); 3) групами змішаного складу.

Об'єктом корисливо-насильницького злочину можуть бути окремі особи, при яких безпосередньо знаходяться предмети злочинного посягання (гроші, цінності, одяг, зброя й ін.). Об'єктом таких злочинів слід вважати і приміщення: житлові і службові (будинки, квартири, банки, магазини, склади, офіси, гаражі і т.д.), якщо в них знаходяться господарі, їхні родичі, близькі, посадові особи, а також особи, яким доручена охорона відповідного приміщення і майна. Особливим випадком є напади на водіїв і пасажирів транспортних засобів з метою заволодіння їхнім майном, грошима, а іноді і самими транспортними засобами. За статевої ознаки жертви можуть бути як чоловіками, так і жінками. За віком – неповнолітні, особи зрілого віку (18-60) і особи пенсійного віку (понад 60 років).

Отже, можна виділити три великі групи корисливо-насильницьких злочинів: 1) чинені проти окремих осіб і їхнього майна поза приміщеннями і транспортними засобами; 2) чинені проти окремих осіб і їхнього майна, що знаходяться в яких-небудь приміщеннях; 3) чинені проти окремих осіб і їхнього майна, що переміщуються на транспорті.

Предметами викрадення можуть бути: а) гроші, іноземна валюта, цінні папери; б) дорогоцінні і рідкоземельні метали, дорогоцінне і напівкоштовне каміння та ін.; в) різноманітні товари побутового призначення; г) автомобілі, мотоцикли і мопеди; д) наркотичні засоби і психотропні речовини, прекурсори, отрутні, сильнодіючі та радіоактивні речовини; е) зброя, боєприпаси, вибухові речовини і пристрої [10, с. 23–24].

Зокрема, при анкетуванні оперативних та слідчих працівників, вони зазначили, що найчастіше предметом посягання при вчиненні розбійних нападів на квартири громадян є гроші (85,6%), у тому числі й іноземна валюта, що виступають як універсальний засіб для задоволення найрізноманітніших людських потреб. При цьому злочинці прагнуть у першу чергу заволодіти валютою (доларами США або Євро). Гроші виступають предметом посягання у всіх видах корисливо-насильницьких злочинів, причому при здійсненні вимагань – у всіх відомих нам випадках і, як правило, в іноземній валюті¹.

Корисливо-насильницькі злочини в залежності від місця їх здійснення можна розділити на: 1) чинені в умовах міста; 2) чинені у населених пунктах сільської місцевості; 3) чинені поза населеними пунктами. Дії з вчинення корисливо-насильницьких злочинів мають дуже різноманітний характер, але доцільно виділити три основних ознаки, за якими вони можуть бути класифіковані: 1) спосіб проникнення на місце вчинення злочину; 2) спосіб і характер насильницького впливу на потерпілого; 3) характер дій по заволодінню викраденим майном. Характер і спосіб насильницьких дій у відношенні потерпілого, а також інших осіб, у тому числі і тих, що опинились на місці вчинення злочину і намагались затримати злочинців та перешкодити здійсненню злочину, дозволяють розділити корисливо-насиль-

---

¹ У анкетуванні (анонімне опитування) взяли участь 200 працівників оперативних підрозділів ГУНП України в Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській, Черкаській, Кіровоградській областях, що проходили курси підвищення кваліфікації у грудні 2019 – серпні 2020 року на базі ДДУВС.

ницькі злочини на вчинені 1) із застосуванням фізичного насильства, що, у свою чергу: а) становить небезпеку для життя і здоров'я; б) не має такої небезпеки; в) пов'язано з позбавленням життя потерпілого; 2) із застосуванням психічного насильства, що може являти загрозу негайної фізичної дії на потерпілого або такої дії чи інших негативних дій у майбутньому (останнє властиво такому виду корисливо-насильницьких злочинів як вимагання).

Дії із застосування насильства можуть здійснюватись за допомогою: а)вогнепальної зброї; б) газової чи пневматичної зброї; в) вибухових речовин; г) холодної зброї; д) отруйних речовин; е) спеціально підготовлених знарядь; ж) випадкових знарядь і предметів побутового чи господарського призначення. Таким чином корисливо-насильницькі злочини поділяються на: 1) вчинені у вигляді нападів (таких більшість: бандитизм, грабежі, розбої, у т.ч. такі, що супроводжуються вбивствами) і 2) такі, що здійснюються шляхом пред'явлення вимог про передачу певного майна в зазначений злочинцем спосіб і термін (характерно для вимагання). Дії з вимагання майна або прав на нього можуть бути пов'язані: 1) з викраденням, захопленням потерпілого або його дітей, близьких як заручників; 2) із заподіянням тілесних ушкоджень; 3) із знищенням чи ушкодженням особистого, державного або колективного майна; 4) з розголошенням ганебних зведень про потерпілого або його рідних і близьких; 5) з погрозою виконання названих дій, а також з убивством. Дії по приховуванню корисливо-насильницьких злочинів можна класифікувати в залежності від їхньої спрямованості: 1) по приховуванню самого факту злочину; 2) по приховуванню своєї участі в злочині; 3) по приховуванню слідів злочинних дій. За характером приховування виділяються злочини, що пов'язані: а) із застосуванням засобів маскування зовнішності; б) із приведенням жертви в несвідомий чи безпомічний стан; в) з убивством жертви, свідків, очевидців, а також осіб, які намагались припинити злочин чи затримати злочинця (злочинців); г) з інсценуванням іншої події; д) із застосуванням засобів та прийомів, що утруднюють виявлення слідів і доказів; е) з використанням корупційних зв'язків з працівниками правоохоронних органів [10, с. 26–27].

Таким чином, оперативно-розшукова характеристика корисливо-насильницьких злочинів становить собою опис кількісно-якісного

аналізу характерних ознак злочинної діяльності, прикмет оперативно-розшукових ситуацій, що супроводжують вчинення цього злочину або здійснення тих чи інших оперативно-розшукових заходів.

Зміст предметної оперативно-розшукової характеристики корисливо-насильницьких злочинів становлять сукупність характерних оперативно-розшукових ознак (прикмет), які прямо чи не прямо вказують на виникнення (створення) злочинних угруповань, їх злочинну діяльність, характеризують вчинення конкретних злочинних посягань, а також способи приховування слідів злочинної діяльності такого роду.

Також слід зазначити, що зміст предметної оперативно-розшукової характеристики корисливо-насильницьких злочинів включає в себе і опис спеціальних методик дій оперативних підрозділів правоохоронних органів по виявленню, знешкодженню та протидії злочинній діяльності осіб та організованих груп, які вчиняють розбійні напади на квартири громадян.

4. Аналіз характеру нерозкритих корисливо-насильницьких злочинів

Одним із основних завдань діяльності оперативних підрозділів в сучасних умовах щодо протидії злочинності є моніторинг оперативної обстановки на території обслуговування. Означений моніторинг дозволяє оптимально здійснити розташування наявних сил і оперативно зреагувати на скоєння ймовірних злочинів. Особливо це стосується великих міст. Однією з важливих умов ефективної діяльності органів (підрозділів) Національної поліції України (далі – НПУ) у протидії злочинності є глибокий і всебічний її аналіз, що передбачає вивчення змісту даного явища як об'єкта управління, у тому числі стосовно окремих напрямів і рівнів керуючих впливів (наприклад: попередження, розкриття або розслідування всіх або окремих видів злочинів, протидія злочинності всіма або окремими ланками органів (підрозділів) НПУ, на всій території, що обслуговується, або в масштабах окремих територіальних одиниць і т.і.). Без такого аналізу неможливі позитивні результати в діяльності оперативних підрозділів НПУ, тому що, як правильно зазначається в літературі, незнання об'єктивної природи й властивостей об'єктів впливу часом зводить нанівець зусилля по досягненню, в принципі, цілком реальних і позитивних цілей.

Слід погодитися з В. А. Лукашовим та Н. Т. Михайлюком про те, що важливого значення в діяльності керівного складу органів Національної поліції України набуває прийняття керівних рішень, пов'язаних з визначенням ефективності діяльності підпорядкованих служб, підрозділів і окремих співробітників. Прийняття керівних рішень в галузі боротьби зі злочинністю тісно пов'язано з пізнавально-аналітичним процесом, який в практиці оперативно-службової діяльності органів НПУ називається вивченням оперативної обстановки [13, с. 8]. Процеси, які відбуваються у кримінальному середовищі в сучасних умовах, набувають стійкої тенденції до трансформації, характеризуються різким зростанням особливо небезпечних насильницьких злочинів із застосуванням зброї, насамперед появою організованих бандитських та терористських формувань. Особлива суспільна небезпека корисливо-насильницьких злочинів, зокрема, грабежів, розбійних нападів, бандитизму та ін., обумовлюється необхідністю добре організованої і кваліфікованої ОРД оперативних підрозділів, їх тісної взаємодії з дільничним інспектором поліції, слідчим, патрульної поліції і громадськими формуваннями.

Зазначені злочини, вчиняють добре ОЗГ, озброєні, обладнані сучасними видами стільникового і мобільного зв'язку, першокласним транспортом. У таких групах, як правило існує чіткий розподіл ролей, висока дисципліна. Забороняється вживати алкогольні напої, палити наркотики, з'являтися в окремих місцях у конкретний час. ОРД, як система спеціальних заходів непроцесуального характеру, що здійснюються оперативними підрозділами органів НПУ у суворій відповідності до чинного законодавства, спрямована на запобігання й розкриття корисливо-насильницьких злочинів і передбачає *три основних напрями*:

пошукові заходи, що спрямовані на виявлення осіб та фактів, які становлять оперативний інтерес (оперативний (ініціативний) пошук); здійснення оперативно-розшукових заходів, які спрямовані на: документування дій осіб, які замислюють, готують або вчинили злочини; розкриття злочинів, вчинених невідомими особами; розшук осіб, які ухиляються від розслідування чи відбуття покарання; розшук безвісти зниклих осіб; оперативно-розшукова профілактика.

Отже, зважаючи на цю обставину можна з впевненістю говорити про те, що органи НПУ здійснюють боротьбу з корисливо-насильницькими злочинами.

Відповідно до напрямів оперативно-розшукової діяльності здійснюється і робота оперативних підрозділів щодо викриття злочинних груп, які вчиняють корисливо-насильницькі злочини. На наш погляд, її вдосконалення, в першу чергу, пов'язане з покращанням організації виявлення ознак злочинної діяльності таких груп. Одним з найважливіших елементів організації роботи підрозділів є *вивчення та оцінка оперативної обстановки* [12, с. 133].

Під оперативною обстановкою у найбільш схематичному вигляді слід розуміти сукупність реально існуючих умов, що мають значення для ефективності правоохоронної діяльності органу НПУ. Ця сукупність складається з таких компонентів:

– географічні та економічні характеристики території обслуговування; соціально-демографічна структура населення на території обслуговування; кримінологічні характеристики злочинності; сили та засоби, які є в розпорядженні органу НПУ.

Основними складовими елементами оперативної обстановки визначаються економічна, політична, ідеологічна, соціальна, криміногенна, релігійно-конфесійна, міжетнічна, міжнаціональна та інші види обстановок в тому чи іншому суспільстві, державі, регіоні, чи в міжнародному, глобальному масштабі. В залежності від рівня актуалізації, зазначені види обстановок у даному випадку виступають як чинники, основоформуючі передумови оперативної обстановки [22, с. 140].

Для ефективної організації розкриття корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються ОЗГ, в процесі аналізу оперативної обстановки першочергову увагу слід звернути на ті її елементи, що безпосередньо впливають на цю лінію роботи. При цьому враховуємо, що необхідність конкретизації організаційних заходів боротьби з окремими видами злочинів обумовила диференційований підхід до поняття оперативної-обстановки.

Виходячи з особливостей оперативно-розшукової характеристики ОЗГ та вчинюваних ними корисливо-насильницьких злочинів, такий аналіз оперативної обстановки для організації роботи щодо їх виявлення та викриття, на нашу думку, поряд з іншими вказаними питаннями, повинен передбачати наступне: встановлення конкретних причин тривалого існування організованих злочинних груп; аналіз характеру нерозкритих злочинів на території оперативного обслуго-

ування; вивчення інформації, яка надходить від гласних і негласних штатних.

Можливість *удосконалення діяльності* правоохоронних органів у боротьбі з *корисливо-насильницькою злочинністю* забезпечується шляхом аналізу та оцінки позитивних і негативних факторів, перш за все недоліків в роботі, яка стосується розкриття злочинів.

Особливу увагу тут треба приділяти розкриттю корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються організованими та бандитськими групами.

З цією метою в результаті цільового аналізу оперативної обстановки необхідно глибоко вивчити матеріали кримінальних проваджень та оперативно-розшукових справ з метою встановлення ознак злочинної діяльності організованих злочинних груп та визначення обсягу вчинених ними грабежів, розбійних нападів, бандитизму інших корисливо-насильницьких злочинів.

Якщо злочин *залишився нерозкритим*, то у більшості випадків це свідчить про таємний замаскований характер, спосіб його вчинення, про використання злочинцями заходів по його приховуванню. Проводячи аналіз нерозкритих злочинів, необхідно спиратися на існуючі загальні положення пошуку злочинців по способу вчинення злочинів, враховуючи при цьому особливості оперативно-розшукової характеристики організованих злочинних та бандитських груп.

Одним із суттєвих елементів зазначеної вище діяльності є процес встановлення причетності однієї й тієї ж групи до декількох нерозкритих корисливо-насильницьких злочинів, *під яким ми розуміємо* цілеспрямований комплекс дій оперативного апарату щодо пошуку системи ознак, які свідчать про вчинення певної сукупності злочинів корисливо-насильницького спрямування однією злочинною групою і поєднання яких виключає можливість їх повторення в діях інших осіб. Виявлення цих ознак часто вимагає не лише тільки пильності, всебічності та скрупульозності в аналізі наявної інформації, а й певного досвіду оперативної та слідчої роботи. При її здійсненні слід пам'ятати, що існуючі відмінності при загальній схожості способів вчинення злочину не завжди свідчать про вчинення його різними особами, а можуть пояснюватися *сукупністю різноманітних чинників*, які можна виокремити у дві групи: *зовнішні чинники; внутрішні чинники.*

До зовнішніх чинників належать, наприклад, зміна джерел фінансування, недоцільність продовження існування даної злочинної організації, зміна напрямку діяльності організації тощо. До внутрішніх – поява нових знарядь вчинення злочину, співучасників чи розпад групи, зміна внутрішніх настанов тощо. Проведений аналіз діяльності найбільш відомих організованих злочинних груп, терористських груп і організації світу дозволяє окреслити зміст злочинної діяльності: вчинення однорідних злочинів, вчинення різнорідних злочинів [12, с. 163–164].

Виділення нерозкритих корисливо-насильницьких злочинів, вчинених однією злочинною групою, дозволяє:

узагальнити інформацію про особистість злочинців; уточнити слідчо-оперативні версії; вживати цілеспрямовані заходи щодо їх перевірки; прогнозувати вчинення тих чи інших корисливо-насильницьких злочинів, а також інших тяжких злочинів, певною злочинною групою для визначення необхідного рівня інтенсивності впливу на ці групи; оптимізувати систему управління силами та засобами для виконання поставлених завдань.

5. Висновок

Сучасна оперативно-розшукова діяльність вимагає глибокого психологічного, інтелектуально-логічного, наукового та професійного підходу. Сьогодні в практичній діяльності оперативних підрозділів повсякчас виникають несприятливі ситуації, що стають на заваді здійсненню тих чи інших оперативно-розшукових заходів, досягненню визначених цілей. Утім, із метою ефективного виконання завдань кримінального судочинства оперативна обстановка потребує негайного вжиття заходів, що забезпечують розв'язання оперативно-тактичних задач.

В умовах побудови сучасної правової держави проблеми захисту її громадян від злочинних посягань, а також протидії спробам криміналізації суспільства, нейтралізації негативних соціальних тенденцій набувають першочергового значення. Особливо гострими у цьому контексті є питання оперативно-розшукової протидії розбоям, запобігання цим злочинам та іншим правопорушенням, профілактичної роботи з населенням. Нині констатуємо відсутність серйозних успіхів у справі протидії організований злочинності, що не може в остаточному підсумку привести до корінного зламу негативних тенденцій і якісній

зміні кримінологічної обстановки. Такий стан речей є наслідком: відставання правової бази від потреб правоохоронної практики; недоліків у діяльності правоохоронних і контрольно-наглядових органів, насамперед їхньої роз'єднаності, відтоку професійних кадрів, нерозв'язаності проблем матеріально-технічного і фінансового забезпечення; складної криміногенної ситуації в регіоні; руйнування системи профілактики злочинів; відсутності взаємодії між інститутами державної влади і громадянського суспільства [21].

Глибокий і всебічний *аналіз оперативної обстановки* дозволяє працівникам оперативного підрозділу правильно оцінити завдання, які їм належить вирішити, встановити недоліки існуючої системи заходів боротьби з корисливо-насильницькими злочинами, *забезпечити їх усунення* та здійснити необхідні заходи організаційного характеру (наприклад, реорганізувати роботу на дільниці обслуговування, змінити дислокацію патрульно-постової служби, при цьому пости та патрулі наблизити до місць, де можливі вчинення правопорушень). На підставі аналізу оперативної обстановки розробляються організаційні заходи щодо розкриття корисливо-насильницьких злочинів і спрямовані на забезпечення постійної готовності всіх сил і засобів на розкриття інших тяжких злочинів, удосконалення й зміцнення взаємодії служб НПУ.

Таким чином *висновки, що випливають з аналізу оперативної обстановки*, повинні висвітлювати основні недоліки в діяльності підрозділів та використанні сил і засобів оперативних підрозділів по розкриттю корисливо-насильницьких злочинів, визначати шляхи вдосконалення оперативно-розшукової діяльності. Оцінка таких висновків є підставою для прийняття відповідного управлінського рішення (директиви, наказу, плану роботи тощо). З метою удосконалення діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції щодо протидії розглянутим злочинам, можемо запропонувати систему заходів щодо встановлення осіб, які вчинили корисливо-насильницькі злочини. Вона включає в себе такі групи заходів: заходи, які забезпечують отримання первісної інформації про розбій, з метою визначення напрямів оперативного пошуку злочинців; заходи, пов'язані з переслідуванням і затриманням злочинців за «гарячими слідами», а також в місцях їх можливого перебування або появи; заходи, пов'язані з використанням системи оперативної інформації; заходи (пов'язані з використанням

обліків НПУ), направлені на виявлення і перевірку осіб, причетних до вчинення розбою; розвідувальні заходи в місцях концентрації кримінального елемента та можливого збуту викраденого майна.

Список літератури:

1. Албул С. В., Домніцак Р. В. Теоретичне підґрунтя протидії корисливо-наси́льницьким злочинам відносно іноземців в Україні. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1084/1/%D0%9F%D0%A3%D0%9F%D0%A7-4-2017-pages-7-11.pdf> (дата звернення: 08.12.2021).
2. Албул С. В. Діяльність підрозділів карного розшуку в районі проведення антитерористичної операції: питання правового регулювання. URL: <https://bit.ly/3EDDkNW> (дата звернення: 08.12.2021).
3. Бабаєв В. К. Правовідносини в оперативно-розшуковій діяльності. URL: https://stud.com.ua/62154/pravo/pravovidnosini_operativno_rozshukovoi_diyalnosti. (дата звернення: 08.12.2021).
4. Волошина М. О. Перспективні напрями наукових досліджень питань оперативно-розшукової протидії корисливо-наси́льницьким злочинам в Україні. URL: <https://er.dduvs.in.ua/xmlui/handle/123456789/6075> (дата звернення: 08.12.2021).
5. Деревягін О. О. Правове регулювання діяльності органів Національної поліції у сфері протидії злочинним посяганням на майно громадян. URL: <http://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/download/604/538/> (дата звернення: 08.12.2021).
6. Дмитрів А. А. Принципи та правове регулювання діяльності органів національної поліції з протидії організованій злочинності. URL: <https://bit.ly/323xdox> (дата звернення: 08.12.2021).
7. Домніцак Р. В. Напрями наукових досліджень проблем протидії корисливо-наси́льницьким злочинам. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2016/2/13.pdf> (дата звернення: 08.12.2021).
8. Козаченко И. П. Понятие, сущность и содержание оперативно-розыскной профилактики как самостоятельной формы оперативно-розыскной деятельности милиции. Актуальные вопросы предупреждения (профилактики) преступлений аппаратами органов внутренних дел : Межвузовский сборник научных трудов и МВД ССР КВШ. Київ : НИ и РИ, 1990. С. 45–48.
9. Крепаков І. О. Теоретичні засади тактики попередження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України корисливо-наси́льницьких злочинів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 35(2.3). С. 85–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhprg_2015_35%282.3%29_23 (дата звернення: 11.12.2021).
10. Кричун Ю. А. Основи виявлення та розслідування корисливо-наси́льницьких злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2005. 218 с.
11. Кириченко О. В. Проблеми правового регулювання оперативно-розшукової протидії злочинам. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2543> (дата звернення: 11.12.2021).

12. Ліпкан В. А., Никифорчук Д. Й., Руденко М. М. Боротьба з тероризмом. Київ : Знання України, 2002. 254 с.
13. Лукашов В. А., Михайлюк Н. Т. Изучение и оценка оперативной обстановки. Київ : РИО МВД УССР, 1975. 98 с.
14. Мишко В. В. Складові запобігання злочинам оперативними підрозділами ОВС. URL: <https://bit.ly/3w5iNaа>
15. Никифорчук Д. Й. Оперативно-розшукова протидія злочинам проти власності у районі проведення антитерористичної операції : метод. рек. [Д. Й. Никифорчук, В. В. Шендрик, В. В. Поливода, М. С. Цуцкїрїдзе та ін.]. Київ, 2016. 100 с.
16. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні : навч. посіб. / В. В. Аброськін, С. В. Албул, С. О. Єгоров та ін.; за заг. ред. В. В. Аброськіна. Одеса : ОДУВС, 2020. 400 с.
17. Поняття оперативно-розшукової характеристики злочинів. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=10885&chapter=1>
18. Правовідносини в оперативно-розшуковій діяльності. URL: <https://pravo.studio/rozshukova-diyalnist-operativno/tema-pravovidnosini-operativno-rozshukoviy-91727.html> (дата звернення: 10.12.2021).
19. Семенишин М. О. Віктимологічні заходи запобігання корисливо-насилницькій злочинності в Україні. URL: <http://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2020-2/EP-2020-2-16.pdf> (дата звернення: 15.12.2021).
20. Телїйчук В. Г. Нормативно-правові акти підзаконного характеру як складова частина нормативного регулювання оперативно-розшукової протидії грабездам і розбїйним нападам. *Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам* : матеріали наук.-практ. семінару (Дніпро, 25 травня 2017 р.). Дніпро : ДДУВС, 2017. С. 87–91. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/954> (дата звернення: 10.12.2021).
21. Телїйчук В. Г., Приступа Д. В. Щодо питання протидії підрозділами кримінальної поліції розбоям. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 4(101). С. 271–276. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/4023> (дата звернення: 15.12.2021)
22. Телїйчук В. Г., Шепотїн В. В. Проведення оперативних комбінацій як засіб отримання доказової бази та зміни оперативної обстановки в належному для ОВС напрямі. Оперативна обстановка, її аналіз та оцінка у сфері діяльності підрозділів карного розшуку ОВС України. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дїдоренка*. Спецвипуск № 1. У 2-х ч. Ч. 1. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дїдоренка, 2011. С. 139–146.
23. Телїйчук В. Г., Никифорчук Д. Й., Сиченко О. М. Попередження та розкриття розбїйних нападів на квартири громадян : практичний посібник. Кїровоград : Кїровоградський юридичний інститут ХНУВС, 2009. 176 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/practposib.pdf> (дата звернення: 15.12.2021)
24. Федосова О. В. Оперативно-розшукова характеристика корисливо-насилницьких злочинів, що вчиняються неповнолітніми.

URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2756/operativno_rozshukova_harakteristika_kor.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 15.12.2021).

25. Шикоряк М. М. Способи вчинення корисливо-насильницьких злочинів іноземцями. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/3917/1/11_p336-339.pdf (дата звернення: 15.12.2021).

26. Шумилов А. Ю. Курс основ оперативно-розыскной деятельности : учебник для вузов. 3-е изд., доп. и перераб. Москва : Издательский дом Шумиловой И. И., 2008. 391 с.

References:

1. Albul S. V., Domnitsak R. V. Teoretychne pidhruntia protydii koryslyvo-nasylnytskym zlochynam vidnosno inozemtsiv v Ukraini. Retrieved from: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1084/1/%D0%9F%D0%A3%D0%9F%D0%A7-4-2017-pages-7-11.pdf> (accessed 08 December 2021).

2. Albul S. V. Diialnist pidrozdiliv karnoho rozshuku v raioni provedennia antyterorystychnoi operatsii: pytannia pravovoho rehuliuвання. Retrieved from: <https://bit.ly/3EDDkNW> (accessed 08 December 2021).

3. Babaiev V. K. Pravovidnosyny v operatyvno-rozshukovii diialnosti. Retrieved from: https://stud.com.ua/62154/pravo/pravovidnosini_operativno_rozshukovoyi_diyalnosti (accessed 08 December 2021).

4. Voloshyna M. O. Perspektyvni napriamy naukovykh doslidzhen pytan operatyvno-rozshukovoi protydii koryslyvo-nasylnytskym zlochynam v Ukraini. Retrieved from: <https://er.dduvs.in.ua/xmlui/handle/123456789/6075> (accessed 08 December 2021).

5. Dereviahin O. O. Pravove rehuliuвання diialnosti orhaniv Natsionalnoi politsii u sferi protydii zlochynnym posiahanniam na maino hromaddian. Retrieved from: <http://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/download/604/538/> (accessed 08 December 2021).

6. Dmytriiev A. A. Pryntsypy ta pravove rehuliuвання diialnosti orhaniv natsionalnoi politsii z protydii orhanizovaniu zlochynnosti. Retrieved from: <https://bit.ly/323xdox> (accessed 08 December 2021).

7. Domnitsak R. V. Napriamy naukovykh doslidzhen problem protydii koryslyvo-nasylnytskym zlochynam. Retrieved from: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2016/2/13.pdf> (accessed 08 December 2021).

8. Kozachenko Y. P. (1990). Poniatye, sushchnost y sodержanye operatyvno-rozysknoi profylaktyky kak samostoitelnoi formy operatyvno-rozysknoi deiatelnosti mylytsyy. *Aktualnye voprosy preduprezhdeniya (profylaktyky) prestupleniy apparatamy orhanov vnutrennykh del: Mezhhuzovskiy sbornik nauchnykh trudov y MVD SSR KVSh*. Kyiv: NY y RY, pp. 45–48.

9. Kriepakov I. O. (2015). Teoretychni zasady taktyky poperedzhennia operatyvnymy pidrozdilamy orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy koryslyvo-nasylnytskyykh zlochyniv. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, vol. 35(2.3), pp. 85–87. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_35%282.3%29_23 (accessed 11 December 2021).

10. Krychun Yu. A. (2005). *Osnovy vyivlennia ta rozsliduvannia koryslyvo-nasylnytskykh zlochyniv: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09.* Odesa, 218 p.
11. Kyrychenko O. V. *Problemy pravovoho rehuliuвання operatyvno-rozshukovoi protydii zlochynam.* Retrieved from: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2543> (accessed 11 December 2021).
12. Lipkan V. A., Nykyforchuk D. Y., Rudenko M. M. (2002). *Borotba z teroryzmom.* Kyiv: Znannia Ukrainy, 254 p.
13. Lukashov V. A., Mykhailiuk N. T. (1975). *Yzuchenye y otsenka operatyvnoi obstanovky.* Kyiv: RYO MVD USSR, 98 p.
14. Myshko V. V. *Skladovi zapobihannia zlochynam operatyvnymy pidrozdilamy OVS.* Retrieved from: <https://bit.ly/3w5iHaa>
15. Nykyforchuk D. Y. (2016). *Operatyvno-rozshukova protydii zlochynam proty vlasnosti u raioni provedennia antyterorystychnoi operatsii: metod. rek. [D. Y. Nykyforchuk, V. V. Shendryk, V. V. Polyvoda, M. S. Tsutskiridze ta in.].* Kyiv, 100 p.
16. *Osnovy operatyvno-rozshukovoi diialnosti v Ukraini: navch. posib. (2020) / V. V. Abroskin, S. V. Albul, S. O. Yehorov, ta in.; za zah. red. V. V. Abroskina.* Odesa: ODUVS, 400 p.
17. *Poniattia operatyvno-rozshukovoi kharakterystyky zlochyniv.* Retrieved from: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=10885&chapter=1>
18. *Pravovidnosyny v operatyvno-rozshukovii diialnosti.* Retrieved from: <https://pravo.studio/rozshukova-diyalnist-operativno/tema-pravovidnosini-operativno-rozshukoviy-91727.html> (accessed 10 December 2021).
19. Semenishyn M. O. *Vikymolohichni zakhody zapobihannia koryslyvo-nasylnytskii zlochynnosti v Ukraini.* Retrieved from: <http://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2020-2/EP-2020-2-16.pdf> (accessed 15 December 2021).
20. Teliichuk V. H. (2017). *Normatyvno-pravovi akty pidzakonnogo kharakteru yak skladova chastyna normatyvnoho rehuliuвання operatyvno-rozshukovoi protydii hrabezham i rozbiinym napadam. Aktualni pytannia operatyvno-rozshukovoi protydii zlochynam: materialy nauk.-prakt. seminaru (Dnipro, 25 travnia 2017 r.).* Dnipro: DDUVS, pp. 87–91. Retrieved from: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/954> (accessed 10 December 2021).
21. Teliichuk V. H., Prystupa D. V. (2019). *Shchodo pytannia protydii pidrozdilamy kryminalnoi politsii rozboiam. Naukovi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnurishnikh sprav, no. 4(101), pp. 271–276.* Retrieved from: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/4023> (accessed 15 December 2021).
22. Teliichuk V. H., Shepotin V. V. (2011). *Provedennia operatyvnykh kombinatsii yak zasib otrymannia dokazovoi bazy ta zminy operatyvnoi obstanovky v nalezhnomu dlia OVS napriami. Operatyvna obstanovka, yii analiz ta otsinka u sferi diialnosti pidrozdiliv karnoho rozshuku OVS Ukrainy. Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka. Spetsvypusk no. 1. U 2-kh ch. Ch. 1.* Luhansk: RVV LDUVS im. E. O. Didorenka, pp. 139–146.
23. Teliichuk V. H., Nykyforchuk D. Y., Sychenko O. M. (2009). *Poperedzhennia ta rozkryttia rozbiinykh napadiv na kvartyry hromadian: praktychnyi posibnyk.*

Kirovohrad: Kirovohradskiyi yurydychnyi instytut KhNUVS, 176 p. Retrieved from: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/pract-posib.pdf> (accessed 15 December 2021).

24. Fedosova O. V. Operatyvno-rozshukova kharakterystyka koryslyvo-nasylnytskykh zlochyniv, shcho vchyniaiutsia nepovnolitnymi. Retrieved from: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2756/operativno_rozshukova_harakteristika_kor.pdf?sequence=2&isAllowed=y (accessed 15 December 2021).

25. Shykoriak M. M. Sposoby vchynennia koryslyvo-nasylnytskykh zlochyniv inozemtsiamy. Retrieved from: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/3917/1/11_p336-339.pdf (accessed 15 December 2021).

26. Shumylov A. Yu. (2008). Kurs osnov operatyvno-rozysknoi deiatel'nosti: uchebnyk dlia vuzov. 3-e yzd., dop. y pererab. Moscow: Yzdatelskiy dom Shumylovoi Y.Y., 391 p.